

50 - års filmskriverier

AF POUL MALMKJÆR

Udsendelsen af *Kosmorama* 50, der samtidig åbner bladets 7. årgang, markerer ret beset en enestående levedygtighed. Kun ganske få danske filmtidsskrifter har med held formået at stå imod den forslugne, nationale kulturarv, nyligen kaldet „Lyset fra Norden“, og der er derfor grund til at nære behersket optimisme ved denne lejlighed. At vilkårene dog også er blevet bedre, vil ses af en oversigt over de filmtidsskrifter, der i årenes løb har været tilbudt det danske biografpublikum. Kun få af dem har været seriøse, hvilket vel ikke kan undre – så meget mere som heller ikke de populære har kunnet klare sig mod dags- og ugepressens rigeligt illustrerede filmrubrikker. Den tredje gruppe filmtidsskrifter, branchebladene, har i for høj grad brugt den megen spaltepads til pleje af medlemmernes merkantile forudsætninger og ganske set bort fra de øvrige forudsætninger, især den svære, som vist nok stadig skal være til stede (∴ den kunstneriske). Inspirationen til et sådant forsøg er ellers, som tidligere påpeget, at finde i det svenske „Biografägaren“.

Branchebladene skal ikke her omtales udførligt, men det bør dog nævnes, at det første danske filmblad, bortset fra enkelte udvidede biografprogrammer o. l., tilhørte denne kategori. „Filmen“, der udkom i oktober 1912 med *Jens Locher* som redaktør, blev udgivet af A/S Kinografen, men det virkede i og for sig som organ for biografefjerne, også efter at Kinografen i april 1913 trak sig ud. Allerede i august samme år kunne Locher meddele, at bladet var blevet det officielle organ for Foreningen af Biografteaterejere i København og Omegn – senere udvidet til også at omfatte bio-

grafejerne i provinsen, og det fortsatte uændret med *Jens Locher* og *V. Glückstadt* i redaktionen, selv efter at det i 1918 tog navneforandring til „Kinobladet“. Et redaktørskifte i 1927 førte til uoverensstemmelser med branchen, og denne besluttede i stedet at udgive „Biograf-Bladet“ under cand. theol. *N. Andersen*, der formodedes at kunne holde spalterne lukkede for utidige angreb på standen. Bladet var, som vi kender det idag.

Branchebladet „Reklamefilm-Nyt“, der udkom første gang i 1948, kan for filminteresserede være lystig læsning. Mændene bag disse ofte rystende imbecile reklamefilm behandler stoffet reklamefagmæssigt meget seriøst; de går så vidt som til at *anmelde* reklamefilmene – „Den nye X-film udspringer ombord på en middelhavsdampner – et milieu af absolut internationalt tilsnit. – Smukke unge mennesker mødes, og „man ser det straks!“ – pragtfulde, hvide, velplejede tænder – romantik – charme – og et fast hold i tingene – Veldisciplineret reklame – det ser man også straks! –“ Det er meget vittigt gjort – vist nok.

Forskellige firmapublikationer og udvidede biografprogrammer har i årenes løb med skiftende held været fremme, naturligvis først og fremmest „Palads Teatrets Filmsnyheder“ (1918–30), der især i *Jens Lochers* redaktion blev et ofte meget læseværdigt tidsskrift, som filminteresserede stadig kan have en del nytte af som opslagsværk. I udstyr som dette kom „Regina Teatrets Filmsnyheder“ i Aarhus og „Arena Teatrets Films-Revue“ i København. Fotoramas ugerevue „Megafonen“ udkom i 1920–30, hovedsageligt omhandlende film, der blev udsendt af „Fotorama“, og „Ufa Teknik“ fra 1942–45 holdt sig fri af politik ved udeluk-

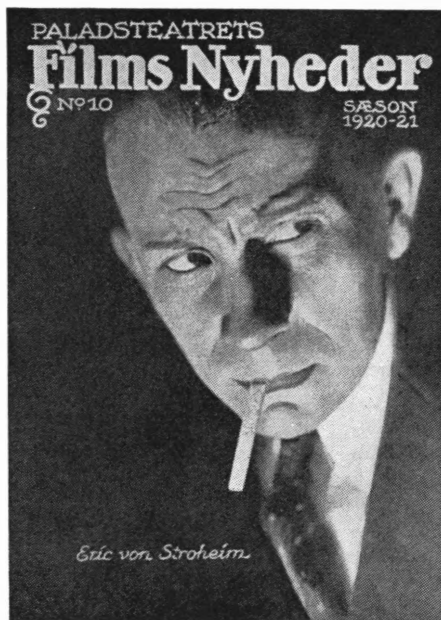
kende at behandle tekniske problemer omkring filmen.

Det er bemærkelsesværdigt, at de mere seriøse filmtidsskrifter dukker op, når dansk film kunstnerisk er længst nede, men det har i nogen grad vist sig, at forholdet gælder også i andre lande, navnlig i England, hvor tidsskrifter som „Sequence“ og „Sight and Sound“ begge var af overordentlig stor betydning i en tid, hvor engelsk film kun ved sjældne lejligheder kunne vise format.

Bonniers forlag i Stockholm udgav i 1918 „Filmen“, og allerede året efter redigerede *Laurids Skands* en dansk udgave med samme titel og udstyr. Det halvt seriøse, halvt populære indhold skulle danne skole, men bladet uden holdning levede ikke længe. Der var straks bedre muligheder i *Aage Barfoeds* „Kino-Revyen“, der i 1919 udkom hver 14. dag. I bladets åbningsartikel går han smukt ind for filmen som kunst. Han klager over stagnation, uopfindsomhed og manglende kunstforståelse hos de danske producenter, samtidig med at han langer ud efter publikum, der i det store og hele kritikløst sluger, hvad der bliver serveret. Hans oversigt over den danske filmproduktions fejl og mangler er klar og – har det vist sig – rigtig; det kunne naturligvis på dette tidspunkt kun gå bladet som det gik: 9 numre ialt! Tidsskriftet kunne i øvrigt divertere med skarpe og ret fornøjelige artikler af *Carl Gandrup*, bl. a. om *Bodil Ipsens* filmerier med Nordisk på bekostning af Det kgl. Teater, og man kan finde flere gode interviews med bl. a. *Asta Nielsen*, *Alstrup* og *Emilie Sannom* foruden portrætter af udenlandske notabiliteter. Navne som *Fritz Magnussen*, *Falkenfløth* og *Breidahl* optrådte ofte i det lille tidsskrift med den alt for korte levetid.

Redaktør *Jens Ervø* lod i 1922 sit nye tidsskrift „Film Magasinet“, der havde redaktion og trykkested i Aarhus, udbyde til de jyske biografer, som så kunne lade deres eget navn trykke over bladets titel og sælge det fra biograferne. Det lille tidsskrift fremtrådte sagligt og reelt oplysende, men det var selvsagt lidet kritisk. Denne distributionsform viste sig heldig, og bladet udkom i næsten en halv snes år.

Blandt tyvernes mange filmtidsskrifter hævder det udstyrmæssigt beskedne „Det ny Ma-

To højdepunkter: Det gode „udvidede“ program og det kæmpende tidsskrift, der formåede at skabe et gunstigere filmklima . . .

gasin“ sig glimrende. Det kom i 1923, blev udgivet af et aktieselskab, og det havde skiftevis *Jens Ervø* og *Carl Th. Dreyer* som redaktører. Distributionen var lagt an som „Film Magasinet“, og bladet formåede trods kriminalnoveller, aforismer i spaltevis og diverse danmarkshistoriske genopfriskningsartikler, at bringe mindst én interessant artikel i hvert nummer. Således finder man et interview med *Schnedler-Sørensen*, som søger at give visse retningslinier for den fremtidige danske filmproduktion, der efter hans mening ikke bør forsøge at kopiere hverken den svenske eller den amerikanske, men snarere lægge vægten på små, lødige kammer spil. Senere finder man en fornøjelig samtale med *Tom Kristensen* og *Otto Gelsted*, hvoraf det fremgår, at i hvert fald *Tom Kristensen* på daværende tidspunkt omgås med filmplaner. *Aage Barfoed* havde flere år tidligere i „Kino-Revyen“ efterlyst de unge danske forfattere, og *Tom Kristensens* indirekte tilbud om assistance burde have været grebet med begærlighed; men det blev altså *Sam Ask* og *Laurids Skands*, der i midten af tyverne kom til at præge de fleste danske

OKTOBER 1930 - 2. ÅRGANG - NR.

14

FORSØGSSCENEN

FILMNUMMER

... illustrationerne er fra *Stroheims* „Blind Husbands“ og *Stodmaks* „Menschen am Sonntag“.

manuskripter. Otto Gelsted snakker lystigt med – mest om *Cbaplins* dyder – men det fremgår desværre ikke klart, hvem af de to digtere, der siger hvad i sidste halvdel af samtalen. Bl. a. kommer der her udtalelser om, at filmen slet ikke er en ny kunstart, men at den blot er „en reproduktion af pantomimen“! De er tilsyneladende enige om, at „det er splittergalt at dramatisere Romaner og Noveller, der er skrevet i en ganske anden Hensigt. Man skal skrive direkte for Filmen – hvis Ens Produktion da ikke er saa handlingsbevæget som Dickens“. Sandberg havde jo succes med sine Dickens-film. Til slut sammentrænger forfatterne deres syn på filmen med følgende: „Vi tror, Filmen vil faa stor Betydning ved at lære Forfatteren at komme bort fra Beskrivelsen af Virkeligheden og Fordybelse i Sjælelivet og igen faa ham til at beskæftige sig med virkelig Litteratur efter den stilforvirrende naturalistiske Periode, vi saa længe har sukket under!“

„Filmen“ fra 1924, redigeret af *Louis Møller* og senere af *Rolf Kaarsberg*, var et ugeblad med forhindringer. Det lagde udstyrsmæssigt pænt ud, og enkelte artikler hist og her

tegnede godt; men stilen kunne ikke hæves endsige holdes, og det varede ikke længe, før pseudo-seriøse foromtaler og kritikløse oversigter dominerede. I vore dage varetages den slags på fortræffelig vis af dagbladenes søndagsudgaver. Selv om der skrives uanede mængder af artikler som „Jeg skulde have været Overretssagfører men blev Filmsstjerne“ – overskriften er hentet fra „Filmen“ – måtte bladet gå ind efter godt tre år.

At filmstof også dengang var godt stof, ved vi, men at man ligefrem forsøgte at give hensygnende tidsskrifter ny livskraft ved at sjaske lidt filmskriveri ind i spalterne, fremgår af „Musik- og Teaterbladet“, der tidligere hed „Musik-Bladet“. I 1924 gav man det navneforandring samtidig med, at man som undertitel karakteriserende for virvaret skrev: Musik, Teater, Film og Dans. De to sidste tilføjelser hjalp desværre heller ikke, bladdøden kendte ikke til respekt for disse fagre nye folkeforlystelser. De to sidstnævnte tidsskrifters abonnenter har vel til dels fundet fornyet opmuntring i *Reinhold Macs* „Filmen“, der første gang udkom i 1929, men dets levedygtighed har tilsyneladende været afhængig af, om amerikanerne hver måned kunne levere stof om blot én „stor“ pragtfilm med pragtopbud af statister eller pragtopbud af kostumer med stjernenaavne indeni – og det kunne amerikanerne ikke i længden.

Publikum havde vænnet sig til at læse om film – det var ikke længere blot ungdommens privilegium – og tyvernes gode stumfilm havde skabt et publikum, der måtte formodes at kræve mere end underholdningsfilm. Skuffelsen over de første tonefilm og den både kunstneriske og tekniske kvalitetsforringelse var en del af baggrunden for „Forsøgsscenen“s oprettelse i 1929. Også de nye toner i europæisk film, i hovedsagen inden for fransk og tysk film, der ikke i tilstrækkelig grad var gået ind i biografernes repertoire, gjorde „Forsøgsscenen“ til et kærkomment incitament. *Ebbe Neergaard* skrev ildnende om avant-garden og om den tyske social-realisme, og „Forsøgsscenen“ udvirkede, at mange af disse film blev vist for et lille, men i entusiasmen og intellektet meget stærkt publikum.

Det er desværre ikke muligt at måle den kundskab og inspiration dette initiativ har givet, men man tør næsten ikke tænke sig til,

hvordan filmtilstandene havde været i 30-ernes Danmark, om ikke denne seje og idealistiske kamp havde været ført. I løbet af tre år lykkedes det at skabe et publikum med filmforståelse og filmkritisk sans. De mest yderligtgående social-realistiske gav udtryk for deres tanker i „Film-Kurér“, der i forbindelse med forevisninger af film var et kampskrift mod „fordømmende censur og biografernes monopol og statsautoriserede smudsfilm“. Karakteristikken er hentet fra bladets første nummer. I vore øjne kan dette skrift måske virke en smule rabiatt, men filmsituationen så unægtelig ganske betænkelig ud, hvad et blik på repertoiret viser. Også „Film-Kurér“ skaffede værdifulde film til landet, og det var uden tvivl en kærtkommen inspiration for de unge mennesker, der især i 40'erne skulle præge den danske filmproduktion, først og fremmest dokumentarfilmen.

I en helt anden lejr stod „Kino-Magasinet“, der i *Arne Hall Jensens* redaktion udkom i 1932. I et forord i bladets første nummer takkede instruktøren *Georg Schnéevoigt* for, at der endelig var kommet et første klasses filmblad. Det var uheldigvis igen den gamle Storm-P.-historie om at spå, for bladet end ikke udviklede sig i uheldig retning, det var ringe fra starten, og det holdt sin ringe standard, til det gik ind i 1934.

Måske har tidsskriftet „Musik og Film“ (undertitel: Ungdom, Musik og Film) fra 1933–39 foranlediget, at *Schnéevoigt* kom til at kalde „Kino-Magasinet“ et førsteklases filmblad. Så havde man hellere set filminteressen samle sig om teatertidsskriftet „Forum“, der udkom samme år som „Musik og Film“, og hvis redaktører, dr. phil. *Torben Krogh* og *V. Chr. Jensen*, på fornuftig måde også tog filmkunsten under behandling. I en række artikler hudflettedes dansk tonefilm, ja, man gik så vidt som til at lade den afgå ved døden og kaste jord på den. I stedet vendte man sig mod udlandet, og også under *Svend Erichsens* redaktion gav man spillerum for seriøse diskussioner og polemiske artikler. Instruktører som *Fritz Lang*, *John Ford* og *Franck Capra* blev fremhævet som forbilledige samtidskommentatorer, ligesom også de pessimistiske franske film blev gjort til genstand for grundige vurderinger.

De populære film- og ungdomsbladets seje kamp førtes stadig videre, og i 1934 foretoges

et nyt eksperiment med at oversætte et svensk filmblad til dansk. Det drejede sig om det ligeGYldige „Filmjournalen“, som *Kai Erslev* påtog sig at fordanske, en lidet misundelsesværdig opgave. (2 årgange). Først i 1940 skulle „Film“ igen bringe de seriøse film i forgrunden. *Jacob Maarbjerg* stod som redaktør, og 25 øres-bladet lagde udstyrsmæssigt beskedent ud. Men indholdet var præget af navnene fra „Forsøgsscenen“ plus en række nye, der var kommet frem i tredivernes livlige og frugtbare kulturkamp. Bladets første numre bragte artikler af *Ebbe Neergaard*, *Theodor Christensen*, *Otto Gelsted*, *Hakon Stangerup* og *Mogens Brandt*, men disse artikler stod til en vis grad i kontrast til bladets øvrige indhold, og kontrasten blev skarpere for hvert nummer, indtil skribenterne en for en sagde fra – nogenlunde i den nævnte rækkefølge –, indtil *Mogens Brandt* var ene om at repræsentere de intellektuelle. Også han forlod dog „Film“, og *Lars Brandstrup*, der havde overtaget redaktionen, kvalte langsomt bladet i artikler om tyske film – bl. a. rosende foromtaler af „den pragtfulde og gribende storfilm“ „Jøden Süs“.

★

„Filmen har længe været et Problem i mange kristelige Kredse og har skabt ikke faa Vanskeligheder i Forholdet mellem de unge og de ældre.“ Med disse ord åbner „Kirke og Film“ sit første nummer i 1945. Det sker dog samtidig med en erkendelse af, at filmen kan være kunst, men at man nok alligevel fra officiel kristelig side bør hjælpe og vejlede andre kristne, der ikke finder det en synd at gå i biografen. Tidsskriftet rummede i begyndelsen en del længere, principielle artikler, men fra 1951 lagde man vægten på mange, korte anmeldelser og en enkelt leder. Værdien af disse „anmeldelser“ synes ringe, men de kan måske have nogenlunde samme mentalhygiejniske virkning som Kristelig Lytterforenings „radioanmeldelser“ – en fornemmelse af stadig at have hånd i hanke med synden?

„DF Bulletin“, der i 1947 blev udgivet af Dansk Filmforbund med *Karl Roos* og senere *Ove Sevel* som redaktør, kom uregelmæssigt og i de første år i duplikeret form. Det redigeredes ellers, som det hed, af „et udvalg“, og som organ for de danske dokumentarfilmfolk var det et levende og spændende tidsskrift med

hidsige debatter – ofte i en meget personlig form – men alligevel med præg af faglig hygge og gensidig fornøjelse, og det er lidt synd, at så mange af kombattanterne nu synes at have byttet deres skrivemaskine bort for båndoptagere og lignende. Efterkrigstidens filmtidsskrifter er i øvrigt sikkert kendt af de fleste filminteresserede, og de er stadig forholdsvis let tilgængelige. Det Danske Filmsamfund og Arne Frost-Hansens Forlag udgav „Film 48“ i *Mogens Fønss'* og *Børge Høsts* modige redaktion, og bladets standard og heroiske kamp for tilværelsen huskes af de fleste. „SFC-Film“, som Ebbe Neergaard redigerede fra 1950 til sin død, begrænsedes i det store og hele af Statens Filmcentrals lånerkredse, og tidsskriftet udsendtes nogenlunde i takt med stofmængde og behov. Det fremstår nu mere levende og polemisk, ligesom udsendelsen er lagt i faste rammer.

„Film Magasinet“ fra 1950 bød på kulørt stjernedyrkelse og total mangel på levedygtighed, men bladet *har* fundet sin farvestrålende afløser – ingen nævnt, ingen glemt, som *Knud Poulsen* så rigtigt siger det.

Udviklingen er gået i en heldig retning. Filmstof er stadig godt stof, og endog velfunderet og seriøst filmstof læses. Adskillige kulturelle tidsskrifter har indført faste artikler om

film, medens andre lejlighedsvis behandler såvel enkelte film som filmproblemer. Vi mangler sådan set kun at få gjort radioen opmærksom på dens ansvar over for kunstarten og dennes store og letbevægelige publikum.

Er billedet af halvtreds års filmskriverier således at ligne ved en bølgelinie, så bliver kammen dog stedse højere og bredere. Og skal man se på resultaterne af de seneste års filmpolitik, konstaterer man ikke blot en væsentlig bedring af repertoire, men også at dagbladene til en vis grad viser større omhu og mindre lydørhed over for reklamebrøl og enorme optagelsesomkostninger. Det vil være naivt at tro, at dette sidste vil forsvinde i løbet af den nærmeste fremtid, så længe der stadig er redaktører og journalister, der finder, at en films værdi er ligefrem proportional med dens længde, stjerneravn, omkostninger og især med dens forreklame, der hyppigt består af let afskrivningsmateriale. At der er endnu bedre stof at hente i de kunstneriske film, turde være evidønt, og det er jo frygteligt, om nogen er af den opfattelse, at det er mindreværdigt at gøre reklame for god kunst – det er sværere, der stilles større krav til en personlig stillingtagen, men risikoen og de afsavn, der vel må være følgen af at være overløber til kulturen, er lette at opveje på anden vis

Redaktøren *Carl Th. Dreyer*.

